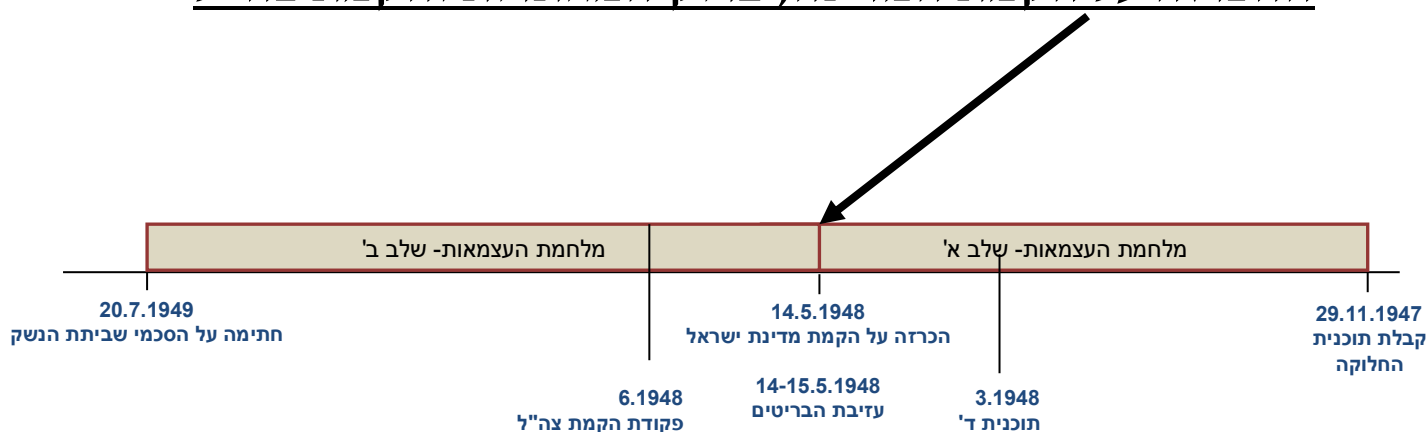

ההכרזה על הקמת המדינה, פרוק המחתרות והקמת צה"ל

רקע: המנדט הבריטי היה אמור להסתיים ב- 15/5/48. בזמן זה, מלחמת העצמאות הייתה בשיאה, ולאחר חודשים רבים בהם ידו של היישוב הערבי הייתה על העליונה, בעקבות תכנית ד' היו ליישוב היהודי כמה הישגים. מבחינה מדינית עמדה בראש היישוב היהודי בארץ ישראל "מנהלת העם", שהייתה גוף מחוקק זמני. "מנהלת העם", בראשות דויד בן-גוריון, התלבטה בשאלה האם להכריז על הקמת מדינה יהודית ביום בו ייצאו הבריטים מן הארץ ויסתיים המנדט. בן-גוריון ו"מנהלת העם" ידעו כי אם יכריזו על עצמאות יהודית בארץ ישראל יפלו מדינות ערב לארץ (מה שנמנעו ממנו כל עוד הבריטים היו בארץ, כדי לא להיכנס למלחמה עם בריטניה עצמה) והמלחמה תהפוך לקשה בהרבה. בסופו של דבר, הם החליטו להכריז על הקמת מדינה יהודית.

השיקולים בעד הכרזה על הקמת מדינת יהודית ב-14.5.48:

- הזדמנות: אחרי שבריטניה תעזוב יישאר חלל מדיני והיהודים חייבים לתפוס חלל זה, לפני שיחליט האו"ם להכניס גורם בינלאומי, שעלול לעצור עלייה יהודית ורכישת נשק ואף להתערב בענייני הפנים של היישוב היהודי. ב"מנהלת העם" היה פחד להחמיץ הזדמנות היסטורית להכריז על הקמת מדינה יהודית, כיון שדחיית ההכרזה למועד (זמן) אחר, עלולה לא להתגשם.
- מעמד בעולם: גם אם יפלו צבאות ערב לישראל בעקבות ההכרזה, הם יפלו למדינה עצמאית וריבונית, ועובדה זו תעזור לישראל לפנות לאו"ם לעזרה כמדינה ולא ככוח לא מוכר.
- עליה ורכישת נשק: במדינה עצמאית יחזיק היישוב גם בים ובגבולות, וכך יוכל לעלות יהודים רבים מבלי התערבות ואף לרכוש נשק כמדינה.

הסיכונים בקבלת ההחלטה להכריז על הקמת מדינת יהודית ב-14.5.48:

- חוסר הכרה של ארה"ב: ארצות הברית הפסיקה את תמיכתה ביישוב היהודי בגלל הפסדים מוקדמים במלחמה, ודרשה לדחות את ההכרזה ב 3 חודשים. היא חששה שאם היישוב היהודי יפסיד למדינות ערב, תתפוס ברית המועצות את השליטה באזור בעזרת הערבים וכך "תפסיד" ארצות הברית את המזרח התיכון. היא אסרה מכירת נשק למזרח התיכון (כולל ליישוב היהודי) כדי להרגיע את הקרבות ואף איימה להקפיא את כספי הסיוע שמגיעים מיהודי ארצות הברית. הנהגת היישוב הסתכנה בכך שארצות הברית, שהתנגדה להקמת מדינה בתאריך 14/5/48, תפסיק את הסיוע והתמיכה ביישוב היהודי ולא תכיר במדינה היהודית.

2. פלישת מדינות ערב: ביישוב היהודי היה חשש כבד שמדינות ערב יפלו לארץ אם יכריזו על הקמת מדינה. אנשי היישוב פחדו שלא יחזיקו מעמד מול צבאות ערב שהיו עם טנקים, מטוסים וצבא מאומן וגדול.

3. המורל: קיים חשש שהמורל ביישוב היהודי לא יחזיק מעמד מול התקפת צבאות ערב והיישוב יצא נגד ההנהגה היהודית על ההחלטה הגורלית להכריז על הקמת מדינה במהלך הקרבות.

בסופו של דבר, בן-גוריון הצליח לשכנע את חברי "מנהלת העם" להכריז על מדינה ערב פינוי המנדט הבריטי. הוא האמין שצבאות ערב יפלו בכל מקרה ורצה להחזיק במדינה ריבונית לפני כן כדי שתהיה לו האפשרות לגייס את כל העם, לייבא נשק ולאפשר עלייה. הוא רצה להתחיל להתנהל כמדינה ולא כעם הנאבק לעצמאות.

ההכרזה: חברי מועצת העם התכנסו באולם המוזיאון בשדרות רוטשילד בתל אביב ביום שישי ה- 14.5.48. בן גוריון הקריא את נוסח ההכרזה על הקמת מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל. ההכרזה הדגישה את הזכות ההיסטורית, המשפטית והמוסרית של העם היהודי להקים מדינה. בהכרזה יש תיאור של הקשר ההיסטורי בין העם היהודי לארץ ישראל ומודגשת ההצדקה לזכות העם היהודי להקים מדינה. מצוינת אופייה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית, נכללו הוראות מעשיות להקמת המדינה כמו הקמת מוסדות שלטון, גוף מחוקק וגוף מבצע, ניתן דגש על כך שהיהודים והלא יהודים החיים בארץ הם אזרחי המדינה והוכרו כי מדינת ישראל פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות. החזון הציוני התגשם. למחרת הסתיים המנדט הבריטי בארץ וצבאות ערב פלשו לתוך מדינת ישראל.

הקמת צה"ל ופירוק המחותרות:

נובמבר 1948 פירוק הפלמ"ח	פסטיבר 1948 פירוק האצ"ל והלח"י	יוני 1948 השבעה לצה"ל	מאי 1948 פקודת הקמת צה"ל
-----------------------------	-----------------------------------	--------------------------	-----------------------------

פקודה הקמת צה"ל:

ב – 26/5/48, פרסמה הממשלה הזמנית בראשות בן-גוריון, את **פקודת הקמת צה"ל**. כמדינה מתוקנת ודמוקרטית, הוחלט כי יפעל גוף צבאי אחד תחת פיקודו של הדרג המדיני ובהתאם לחוקי המדינה. עד להקמת צה"ל, פעלה ה"הגנה" שהייתה עיקר הכוח הצבאי עליה התבסס צה"ל לצדן של המחותרות האצ"ל והלח"י, ותחת ה"הגנה" פעלו יחידות הפלמ"ח. בן גוריון קרא לפירוק המחותרות כדי שיהיה כוח צבאי אחיד ומאורגן. הלח"י והאצ"ל הסכימו לפרק מיידית את המחותרות ולצרף את אנשיהם לצה"ל, מלבד הכוחות שפעלו בירושלים. הפלמ"ח, שפעל כיחידה עצמאית תחת ה"הגנה" ותחת צה"ל, נאלץ גם הוא לפי פקודת בן גוריון להתפרק. מפקדי הפלמ"ח התנגדו לכך אך נאלצו להסכים. אל צה"ל הצטרפו יחידות וגדודי הפלמ"ח.

הסעיפים העיקריים בפקודת הקמת צה"ל:

1. צבא ההגנה לישראל מורכב מחילות היבשה, האוויר והים.
2. במצב חירום יונהג גיוס חובה לצבא, וגיל הגיוס ייקבע על-ידי הממשלה.
3. כל אדם המשרת בצה"ל יהיה חייב להישבע אמונים למדינת ישראל, לחוקיה ולשלטונותיה.
4. אסורה הקמתו או קיומו של כל כוח צבאי אחר מלבד צה"ל.

נוסח השבועה :

חודש לאחר הקמת צה"ל - ב-27.6.48, כונסו המפקדים הבכירים - ראשי האגפים וראשי השירותים (החילות) למפקד השבעתם לצה"ל. ראש הממשלה ושר הביטחון קרא בפני המפקדים את נוסח השבועה :
"הנני נשבע ומתחייב בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעתו של צבא-הגנה לישראל, לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות על-ידי המפקדים המוסמכים ולהקדיש כל כוחותיי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת וחרות ישראל".
כל מפקד ששמו נקרא צעד אל מול ראש הממשלה וקרא : "אני נשבע".

פירוק המחתרות: האצ"ל והלח"י (ספטמבר 1948) ומטה הפלמ"ח (נובמבר 1948):

מניעין בן גוריון בפירוק המחתרות ומטה הפלמ"ח:

1. הגורם המקצועי – בן גוריון רצה בהקמת צבא מאורגן וממלכתי, כלומר צבא שיש בו היררכיה, דרגות, ומטה כללי. הוא טען שכך נכון לעשות במדינה מסודרת, ולא "פרטיזנקה".
2. הגורם הפוליטי – הקמת המדינה הייתה הזדמנות פז לנטרל את הכוחות האופוזיציוניים (המתנגדים) לבן גוריון – אצ"ל, לח"י ואף פלמ"ח.
3. אי אמון אובייקטיבי במחותרות ובפלמ"ח – משקעי העבר ופריצת האצ"ל לשכונת מנשיה בדרום ת"א, במטרה לכבוש את יפו הזינו את חששות בן גוריון. כמה ימים לפני הכרזת המדינה הורה מטה הפלמ"ח לאנשיו לקיים רק פקודות שאושרו על-ידי המטה. ההוראה בוטלה מיידית על ידי בן גוריון. כאשר הוקם חיל הים סירבו חלק מאנשי הפל-ים להצטרף לשורותיו וערקו מהצבא; אחד ממפקדי חטיבת הראל של הפלמ"ח החרים 75 רובים שנשלחו לחטיבה אחרת, והוכיח בהתנהגות זו את העדרה של ראייה ממלכתית.

הקשיים והבעיות בפירוק המחותרות והקמת צה"ל:

1. אזור ירושלים- הכרזת העצמאות לא חלה על אזור ירושלים, אשר היה מיועד להיות אזור בשליטה בינלאומית. משום כך, המשיכו המחותרות לפעול בירושלים, במקום להתפרק ולהצטרף לצה"ל. במצב זה היה קשה ליצור צבא אחיד בעל סמכות עליונה אחת.
2. התנגדות מצד האצ"ל והלח"י- למרות דרישת בן-גוריון, חלק מאנשי המחותרות סרבו לפירוק. חלק מהבעיה הייתה השתלבותם של אנשי האצ"ל והלח"י במספר מצומצם של יחידות צה"ל בלבד. לא נקבעו מראש עונשים עבור סירוב פקודה, ונוצרה דילמה מה לעשות בנידון.
3. פרשת אלטלנה (מקרה בוחן לקשיים)- בעקבות פרשת אלטלנה נוצר מתח ביישוב, והיה חשש ממלחמת אחים.

פרשת אלטלנה כמקרה בוחן- הרחבה:

האצ"ל כאמור הסכים לפירוק המחותרות ולהצטרפות לצה"ל, אך הם קנו נשק באופן עצמאי. שלושה שבועות לאחר ההחלטה על פירוק המחותרות הגיעה לחופי הארץ אנייה של האצ"ל, ועליה 930 עולים, נשק, מדים וציוד רפואי. האנייה הגיעה לאחר חתימת ההסכם ובן גוריון דרש את כל הנשק לצה"ל. אנשי האצ"ל דרשו 20% מהנשק ללוחמים שבירושלים אך בן גוריון טען כי רק צה"ל רשאי להחזיק בנשק והתנגד לכך. ניתן אולטימטום בן עשר דקות להסגרת הנשק, וכאשר סירבו אנשי האצ"ל למסור את הנשק, החלו חילופי אש בין לוחמי האצ"ל ללוחמי צה"ל. בסופו של דבר נפגעה האנייה מפגז תותח ועלתה באש. בעימותים נפלו 16 לוחמי אצ"ל ושלושה

חיילי צה"ל. מאוחר יותר נעצרו 200 לוחמי אצ"ל במבצע של צה"ל. הסוגיות שעלו בפרשה היו: הנחיצות בצבא מאוחד, שאלת הציות לממשלה והעיקרון של הימנעות ממלחמת אחים.

השלכות ההחלטה והקשיים בביצועה:

1. פגיעה ביכולות הצבאיות של היישוב היהודי – מיד לאחר שהתקבלה ההחלטה נטשו רבים ממפקדי הפלמ"ח את הצבא וסרבו לשרת כקצינים בצה"ל, זאת למרות שצה"ל היה בעיצומה של המלחמה.
2. קושי בהקמת צבא מנותק מפוליטיקה - נוצר קושי בהשלמת תהליך בניית צה"ל כצבא יחיד, גוף ממלכתי שאמור היה להיות א-פוליטי. המחטרות שמהן הורכב צה"ל היו גופים פוליטיים, ולכן נוצר הקושי.